

ESTERHÁZY HERCEGEK

Második közlemény

Korának leggazdagabb magyar birtokosa volt herceg Esterházy Pál nádor. Magas méltóságát vagyonszerzésre úgy is tudta használni, mint előtte Zápolya Jánosig senki. Esterházy Pál temérdek birtokából három hitbizományt alakított az Esterházyak három ága között osztotta meg. A legidősebb, vagyis a hercegi kapta Fraknó, Kismarton, Lánzsér, Kompak, Léka, Keresztur, Kőszeg, Apuvár, Feketevár, Köpönyös, Hartenstein, Szarukó uradalmakat, még a bécsi pozsonyi házakat. A másik ága lett Iszlóndva, Nempty, Csobánc, Hegyesd, Amási, Simontornya, Ozora, Koppány, Laposvár, Keszthely, Tátika, Rezi, Dombó, Sásd és Döbrököz várak, meg uradalmak, a pesti és fehérvári házakkal együtt. A harmadik hitbizományhoz tartoztak Árva, Lietava, Éleskő, Léva, Végles, Szádvár és Sztrecesen várai és uradalmak.

Ezeket a birtokokat a XVIII. század közepén egy másik Pál szaporította, ki újabb hitbizományokat alapított, illetve újabb birtokokat csatolt a meglévő hitbizományokhoz. És pedig Istvándit, Kovácsit, Üllevölgyét 1734-ben; Gyöngyöst, Szászberket, Hatvánt 1745-ben; Kadosfát és Ilvagyot (Zala m.) 1746-ban; valamint a derecskei uradalmat, mely már régen az Esterházyak birtokában volt, de végleges adományt még nem szereztek rá.

Ez a rengeteg birtok temérdek jövedelmet hajtott, amiből aztán bőven telt a káprázatos, sőt fejedelmi életre, mulatságra, asszonyra, kártyára, művészetre, pazarlásra a majoreszkóknak. Kár, hogy ez a sok-sok pénz nagyrészt Bécsben pocsékolódott el.

Pál nádor unokája: Miklós herceg olyan költséges és pompázatos életet él Mária Terézia és József császár udvarában, hogy kortársai a „fényes” epithetonnal különböztették meg a népes Esterházy-familia többi tagjaitól. Katonai pályán kezdte s fölvitte egészen a marsallságig. De nem volt olyan cím, kitüntetés, melyben ne részesült volna. Bátyja halála után 1762-ben ő lett a majoreszkó. A vagyon és a mérhetetlen jövedelmen kívül örökölte a hercegi címet, sőt II. József császár jóvoltából 1783-tól már nemcsak ő viselte ezt a hercegi címet, hanem minden férfi és női leszármazottja, egyaránt. Főkomornyik mester volt és Sopron vármegye főispánja. II. József koronázásán ő képviselte Frankfortban Mária Teréziát, mint Csehország választófejedelmét. Pénzt verethetett és 1770-ben veretett is kisebb-nagyobb aranyat, egész- és féltallérokat. Ő építette Sopron-megyében Eszterházát 1766 és 1769 között a Fertő-tó közelében, a rég elpusztult Saárad helyére, hol páratlan fénytel vendégelte meg Mária Terézia királynőt. Haydn ez alkalomra írta Philemon és Baucis című dalművét. Ezenkívül egy olasz operát is adtak elő az előkelő vendég tiszteletére. De volt jelmezbál is; sétatocsizás, előadás a marionett-színházban és fényesen kivilágították a gyönyörű kertet és a gyönyörű kastélyt, hogy minél jobban érezze magát a nagy királyné és az az előkelő vendégkoszorú, melynek mind a 34 tagját Mária Terézia jelölte ki. Szenvedélyesen szerette a pompát és a fényűzést Esterházy Miklós herceg és ez a passzió vagyonokat evett meg. A szoknyán kívül nagy pártolója volt a művészetnek. Haydn József és Pleyl udvari karnagya volt Esterházy Miklós hercegnek, ki egyazon esztendőben halt meg II. Józseffel.

Fia: Antal herceg csak négy esztendővel élte túl apját, de azért ő is kihasználta azt az 56 esztendőt, melyet a Mindenható juttatott neki. Antal herceg is a katonai pályán csinált karriert. Altábornagyságig vitte. Apja a 33-ik gyalogezred tulajdonosa volt, Antal herceg pedig a 34-ik gyalogezred tulajdonosa. Főudvarmester és sopronmegyei főispán volt ő is és a főispáni installáció alkalmával Eszterházán a Vénus és Adonis című operát adták elő. Ez az egyetlen előadás negyvenezer forintba került. A kertben nyolcvanezer üveg-méceses égött és a nemesség őt zászló alatt,

kék mentében, bokrétás süvegben, sárga csizmában vonult föl. Az ünnepi vendégek között ott volt Ferenc trónörökös, a későbbi császár és Sándor főherceg-nádor, valamint a hercegprímás, meg a status követei. A tűzijátékot a híres Stuver rendezte; a vadászaton csak dámvadatok lőttek; a vendégeket pedig egészen Budáig zenével kísérték haza a bandériumok. Ez az ünnep mindössze háromszázezer forintba került, ami mai pénzben közel nyolcszázezer pengőnek felel meg.

Antal herceg fia: Miklós herceg sem maradt hátra a költségekben s a legenda aranyzárai átszötték az ő életét éppúgy, mint apja és nagyapja életét. Miklós herceg kora a Ferenc császár kora és Miklós herceg volt az, kit Napoleon császár magyar királynak kiszemelt. Miklós herceg is katoná volt, — a tábornagy sarzsaiig vitte — de diplomáciai küldetéseket is résztvett. 1792-ben Frankfortban Ferenc császár koronációján, mint Csehország választófejedelmének követe vett részt. Tulajdonosa volt a 32-ik gyalogezrednek. Mikor 1797-ben Ferenc császár és császárné a nemesi felkelő sereg fölött szemlét tartott: a császárné Eszterházán és Kismartonban vendégeskedett. 1804-ben megvette Esterházy de Ligne hercegtől az edelstetteni apátságot és ezzel együtt megkapta az edelstetteni hercegesített grófi címet is, 1825-től kezdve pedig a „Durchlaucht” címre tarthatott számat. Szerette a művészetet. Az Esterházyak egyik kitűnő történetírója, Hajnal István mondja róla, hogy a szórakozások, valamint a művészi és finom szellemi élvezetek terén Miklós herceg nem akart versenytársat tőni maga mellett. „Kismartoni zenekara, melyet Haydn vezetett, világhírű volt. Feleségének névnapiára Beethoven írt misét. Leányának, Leopoldinának szobrát Canova mintázta meg. Képtára ma is a mi Szépművészeti Múzeumunk büszkesége. Szinte szertelen volt szenvedélye, mellyel mindenben a legtökéletesebbet igyekezett összegyűjteni. Nemcsak a művészet, hanem a természet világából is. Ozorai ménésébe Napoleon Egyiptomot járt tábornokaitól vásárolta össze az arabs lovakat, kismartoni parkjába a külföld fővárosaiból szekerkaravánokat küldött haza ritka, egzotikus növénypalántákból.”

Híres szép nő volt a felesége: Lichtenstein Mária-Jozefa-Hermenegilda, akiről azt írja a család egyik historikusa: gróf Esterházy János, hogy „az ifjú menyasszonyra — mint a fáma, nem minden alap nélkül állítá — az apa: Esterházy Antal is áhítozott, a családnak nem kis felháborodására. Az egésznek aztán az interveniáló nagyapa, az öreg Esterházy Miklós vetett véget”.

Miklós herceg mindössze 18 esztendő volt, mikor 1783-ban feleségül vette a szépséges, 15 éves Lichtenstein Mária hercegnőt. A herceg, ki fiatalkorában sok időt töltött Párizsban, francia erkölcsöket hozott Bécsbe. Nemcsak szerette a nőket, de azt mesélték róla, háremet tart fiatal lányokból, akiket Párizsban, Brüsszelben neveltet.

A szertelen pompa szeretete, a múkincsek gyűjtése és az asszonyok segítettek neki elkölteni roppant jövedelmét. Gyakran került pénzzavarba és óriási adósságok, temérdek törvénytelen gyermek és sok penzionált metresz hátrahagyásával halt meg 1833-ban.

Fia, Pál-Antal herceg, a monarchia egykori londoni nagykövete, semmiben nem hasonlított az apjára. Finom úr, előkelő diplomata, Metternich kortársa volt. Ő fizette ki az adósságokat, amikkel apja, nagyapja a vagyont megterhelte. Párizsban attaszkodott, majd a drezdai, később a hágai udvarnál, a bécsi kongresszus idején pedig Rómában volt követ. Vagyis szabályos diplomata pályá élete pályája, mely a londoni nagykövetséggel éri el csúcspontját. Majd 1848 márciusában belépett az első magyar felelős kormányba, külügyminiszter lett, de kényes állásáról szeptember havában már le is köszönt és 1856-ban Moszkvában II. Sándor cár koronázásán ő képviselte a fiatal osztrák császárt.

Felesége Thurn-Taxis Mária Terézia hercegnő unokahuga volt a porosz királynőnek és felesége révén később közeli rokonságba került az angol királyi családdal is.

„Nagy életet” éltek ők is, de nem olyan zajosat, mint Esterházy Pál apja, vagy nagyapja. Pál herceg 81 éves korában halt meg 1866-ban és nyolcvan éves volt a felesége is, mikor itthagya a földi pompát és ragyogást.

Pásztor Mihály